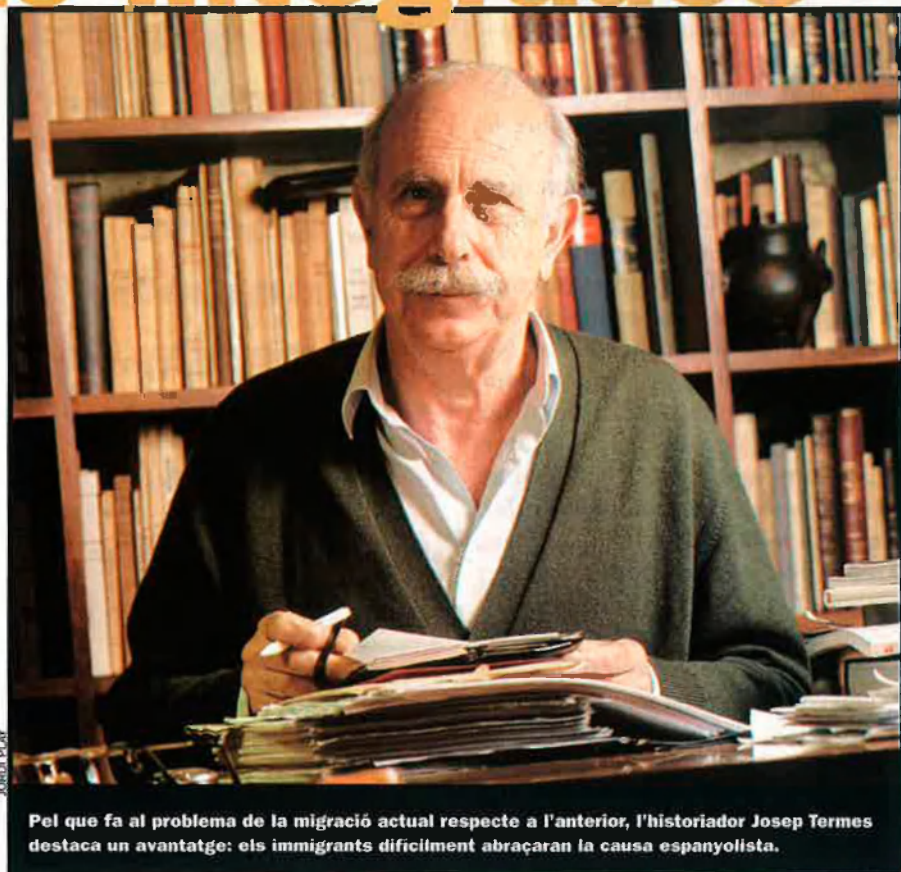

“Funcionen les societats integrades”

Josep Termes, catedràtic d'història contemporània de la Universitat Pompeu Fabra, és un dels màxims especialistes en la història del moviment obrer dels Països Catalans i en un dels fenòmens que li és inseparable: la migració. En aquesta entrevista, l'autor de 'La immigració a Catalunya i altres estudis del nacionalisme català' repassa què han suposat els grans processos migratoris pels països de parla catalana i els reptes que han plantejat i plantegen cara al futur.

Pel que fa al problema de la migració actual respecte a l'anterior, l'historiador Josep Termes destaca un avantatge: els immigrants difícilment abraçaran la causa espanyolista.

Les migracions són un dels aspectes que caracteritzen la història dels Països Catalans durant el segle XX?

—Sí, però amb intensitat diversa segons els territoris. Ha estat més determinant al Principat, per la gran atracció de la indústria, als anys 20 i 50. Després, a les Illes, pel fenomen turístic. A València hi ha hagut immigració, però no ha estat tan intensa i ha tingut un menor grau d'influència.

—En el conjunt del territori, ha estat determinant la presència d'immigrants?

—L'han marcat molt, especialment

en el problema lingüístic. Segurament, és un dels fenòmens de l'època contemporània que configura tots els països de parla comuna, països que no tenen un estat propi i que tampoc tenen ni una política immigratòria ni recursos per aplicar-la.

—La influència ha estat major en les àrees urbanes que no en les rurals.

—Això era abans. Avui, la influència, també arriba a l'agricultura del Maresme o de les Terres de l'Ebre.

—Els llibres d'història, en parlar dels nostres orígens, es refereixen al fet que érem terra de pas i de frontera, i ho presenten com un valor. En canvi, quan parlen de les migracions del segle XX,

parlen d'integració. Passa una mica com en la història de la industrialització: al segle XIX, es destaca l'empenta de les primeres classes burgeses i, a la dècada de 1970, es reivindica la capacitat de mobilització de la classe obrera.

—La immigració és un fenomen complex. S'ha imposat la definició del pensament políticament correcte i no pots dir res que se'n separi. A vegades penso si no respon als interessos de la banca.

—El gran capital és el creador del discurs políticament correcte sobre la immigració?

—L'últim estudi del BBVA diu que, d'aquí al 2010, Catalunya necessita 30.000 immigrants l'any. Això crea pressió. I al costat d'aquest discurs, un sector ONG toca campanes de bona fe. El tema és delicadíssim. No quadren aquestes previsions amb l'índex d'atur que tenim. Ningú no m'ha explicat com casa el 9% d'atur a Catalunya amb l'enorme necessitat de mà d'obra. Potser fa molta calor perquè fa molt de fred? No, no lliga, excepte que falti mà d'obra barata, insegura i, a la llarga, conflictiva.

—Els investigadors socials apunten que el conflicte queda resolt si aprenem a viure en una societat multicultural

—Aquestes definicions que donen sociòlegs i antropòlegs, segons les quals hem de dibuixar espais nous per trobar nous cenacles i fer multiculturalitats, no tenen en compte que els països s'han construït lentament i durant molts anys. Hi ha, també, el problema social. Sembla que aquests problemes socials ens els inventem nosaltres, però el pensament laic ble da hauria de mirar l'Àsia o l'Àfrica negra, on els problemes són igualment dramàtics. La idea dels nous espais és molt infantil. Ja ho he dit, a vegades no puc deixar de pensar que darrere hi ha la maquinària de defensa de la mà d'obra barata.

—Els Països Catalans són més sensibles que d'altres a la immigració?

—No tenir un estat propi ens situa en una posició feble.

—Quins són els riscos més grans que cal afrontar?

—Augmentarà la línia actual de

“Entre la immigració dels vint i la dels seixanta hi ha una generació pont: els immigrants dels anys quaranta. Fou, aquesta, una immigració desesperada, de gent que venien del sud fugint del caciquisme i de la misèria i que arribaren a Catalunya i s'alliberaren. Arriben en condicions molt pitjors de gana i de repressió. Són aquests els que tenen un nivell d'integració més alt, perquè troben més llibertat i oxigenació”

pèrdua de la llengua pròpia. Els immigrants que ara arriben, si aconsegueixen mig parlar una llengua, és el castellà. Els que migren, s'adapten a la llengua grossa. El fenomen de la immigració en països sense estat propi provoca situacions socials difícils per a la llengua.

—No va passar el mateix durant els anys 20 i durant els anys 60?

—Sí i no. El pes dels mitjans de comunicació, llavors, era menor, i l'adaptació a l'entorn lingüístic, més fàcil. Les migracions d'avui són de volums molt contradictoris i diferents a les anteriors. Ara patirà més la llengua que els referents simbòlics.

—A què es refereix?

—Que la pèrdua de la llengua no anirà acompanyada d'un simbolisme espanyolista, d'un ideari espanyolista. Per primera vegada, la pèrdua de la llengua no suposarà un augment de l'espanyolitat.

—El fenomen de la immigració dels anys 20 no va plantejar, ja, el mateix debat que ara?

—La dels anys 20 fou una migració relativament petita, que no sobrepassà el 20%. Podem dir que era reduïda. En aquell moment, l'ambient general, la premsa, la política, van fer que no hi hagués conflicte. L'esquerra catalana va plantejar el debat de la integració i la idea del perill de la desintegració cultural i lingüística de Catalunya.

—I quin comportament va tenir, a grans trets?

—És complex. La dels anys vint és la migració que va tenir la topada amb la Guerra Civil. Una part es va haver d'exiliar i l'altra va viure una postguerra fatal.

—En canvi, els immigrants dels seixanta no hagueren de viure cap trencament, i la seva arribada és produït sense cap reflexió política des de Catalunya, o sense possibilitat d'expressar-la.

—El fenomen dels anys seixanta va ser de molta més volada i en un context infinitament pitjor: el franquisme pur i dur i una Catalunya submissa.

—Tot i aquest panorama, avui el país en fa bandera, de la integració d'aquell

Per Termes, "durant els anys 20 i 60 el pes dels mitjans de comunicació era menor que en l'actualitat i, per tant, l'adaptació a l'entorn lingüístic era més facil. Com que les migracions actuals són més contradictòries i plurals que les anteriors del mateix segle, ara patirà més la llengua".

important contingent d'immigrants, vinguts en un moment en el qual no hi havia cap mecanisme ni d'actuació ni de reflexió.

—Segurament és veritat que la gran majoria dels immigrants dels anys seixanta es van integrar, però una minoria no ho va fer i els fills d'aquesta minoria, nascuts a Catalunya, poden ser més hostils a la catalanitat que els seus pares. Hi ha, en això, una paradoxa. De tota manera, és una qüestió que s'ha de tractar amb molta prudència. No pots dir els de fora. Alguns són més catalans que alguns dels principals cognoms de l'alta burgesia barcelonina. No pots tenir una actitud cultural crítica i hostil davant d'aquestes realitats. Ara bé, sí que va haver-hi un sector que no es va integrar i els seus fills són hostils al país. Només cal sortir al carrer a Barcelona per comprovar-ho. Això és nota molt als instituts.

—És normal que siguin els fills els que mostrin més hostilitat. Els immigrants, quan van venir, eren ciutadans de segona, i ho percebien.

—És clar, els fills no se senten in-

segurs. També hi fa un paper important la proporció. El problema d'ètnies i grups culturals es planteja quan n'hi ha molts. Un xinès a Barcelona no és un problema, és un exotisme.

—Avui, parlar d'integració no és el més políticament correcte

—Encara hi ha gent que la defensa. Entre d'altres coses, perquè les societats que funcionen són les integrades. Aquí estem fent política nord-americana sense voler veure que existeixen Harlem i Chicago.

—La immigració, en què ha canviat el país?

—Ha estat una base important per al desenvolupament econòmic. Això és el que fa que el poder econòmic vegi en la immigració una massa dòcil. El tema clau és que després ve la qüestió social, l'educativa, etc.

—M'està dient que la immigració surt cara?

—No. Hem de fer el deure i l'haver. Ara ha de plantejar-se unes dificultats de supervivència.

—De l'experiència dels anys seixanta, el país se'n va sortir.

—Si llavors ens en sortírem va ser per la mort de Franco. Per fer valoracions, hem d'agafar una visió de llarga durada. No val dir això d'"ens en sortírem". Les migracions dels seixanta cristal·litzen quan mor Franco i la mort de Franco ho entorboleix. És ara quan hem de començar a mirar la influència d'aquella migració.

—I avui, la mirada de la història divergeix del discurs oficial?

—Si avui mirem aquelles migracions, la valoració és molt variada. Hi ha parts molt positives i, en conjunt, la valoració és positiva. La major part de la gent ha estat prudent i s'ha adaptat passivament. Alguns ho han fet de forma activa. Però no ha estat una adaptació al cent per cent.

—Però tampoc no és significatiu el nombre d'inadaptats

—No, els inadaptats foren un sector marginal de la immigració, però d'ells en saben molt els instituts d'ensenyament, on hi ha un sector marginal, violent i espanyolista, els que anomenem *quillos*. Són fruit de la migració dels seixanta. Ara bé,

RAFA GIL

Responent a la immigració actual, l'historiador Josep Termes afirma: "La situació es pot afrontar millor, però necessitem d'una classe política i d'una classe mediàtica i, amb totes les excepcions i matisos, desconfio de la primera i abomino de la segona."

torno a dir que cal ser molt prudent i molt just. No pots dir "els de fora"; és injust i inhumà. Com parlar-ne? Aquest és el tema bàsic de la immigració. La crítica als *quillos* ha d'anar acompanyada de la sobrevaloració positiva dels incomputables González i López que han fet el país.

—I tots ells procedeixen de la immigració dels seixanta?

—No. Entre la immigració dels vint i la dels seixanta hi ha una generació pont: els immigrants dels anys quaranta. Fou, aquesta, una immigració desesperada, de gent que venien del sud fugint del caciquisme i de la misèria i que arribaren a Catalunya i s'alliberaren. Arriben en condicions molt pitjors de gana i de repressió. És una migració molt dura, de persones que vénen aquí i saben que han de treballar molt, però que s'alliberen. Són aquests els que tenen un nivell d'integració més alt perquè troben més llibertat i oxigenació. Surten d'una vida espanyola molt dura i, psicològicament, aquesta generació

és la més preparada per entendre que Julio Anguita diu rucades quan afirma que la burgesia catalana és la més explotadora d'Europa.

—Es poden fer comparacions entre el que va representar la immigració dels seixanta i el que representarà l'actual?

—La situació d'avui no és la mateixa que la dels anys seixanta, per diversos motius. La immigració actual no arribarà a tenir el mateix volum que aquella; avui tenim una mínima capacitat adaptativa: tenim una mica de tele, una mica de ràdio, una mica d'escola. D'altra banda, la immigració actual és enormement variada i difícilment farà un cos únic. Ens trobem davant d'una immigració que gairebé no entendre el català, però que difícilment respondrà "viva España" quan senti cantar els Segadors.

—Les migracions anteriors foren un factor d'espanyolització del país?

—Vers 1966 o 1967, Fraga va escriure que gràcies a la immigració s'havia acabat que a Catalunya es

parlés el català. S'entenia la immigració com una quinta columna.

—Avui la situació és molt diferent

—En part, la situació es pot afrontar millor, però necessitem d'una classe política i d'una classe mediàtica i, amb totes les excepcions i matisos, desconfio de la primera i abomino de la segona.

—Estem parlant dels contingents d'immigrants que vénen per necessitats econòmiques. Creu que aquests corrents són comparables amb els contingents d'alemanys que s'estableixen a les Illes?

—Aquests últims els hem d'emmarcar en els nous moviments migratoris europeus de jubilats del nord que s'estableixen al sud. Formen un grup tancat que no es reproduïx i no actua ni culturalment ni social. No té el mateix pes que els altres, que demanen polítiques internes. Els alemanys a Mallorca no tenen res a veure amb els magribins a Palafrugell.

Antoni Sella